

ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШДА ИНТЕРФАОЛ УҚИТИШ УСУЛЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИ

ЖДПИ катта ўқитувчиси Камолова Ширин Усаровна
Педагогика ва психология йўналиши биринчи босқич магистри Тўраева
Барно Ўктамовна

Аннотация: Мазкур мақолада бугунги глобаллашув жараёнига хос таълим технологияларидан фойдаланиш масалалари ёритилган.

Таянч сўзлар: глобаллашув, педагогик технология, инновация, интерфаол метод, дунёқараш, ишбилармонлар ўйини.

Ўқитишнинг интерфаол методларини таълим тизимида жорий этиш замонавий кадрлар тайёрлашнинг муҳим омилларидан биридир. Бугунги тезкор замонда таълим самардорлигини оширишда энг мақбул йўли дарсларни интерфаол усуллардан фойдаланиб ташкил этилмоқда. Бу борадаги ишларнинг ахамиятлигини Ўзбекистон Республикаси биринчи Президенти қуйидагича таъкидлаган эди: «Биз комил инсон тарбиясини давлат сиёсатининг устивор соҳаси деб эълон қилганмиз. Комил инсон деганда биз, аввало, онги юксак, мустақил фикрлай оладиган, хулқ-атвори билан ўзгаларга ибрат бўладиган билимли, маърифатли кишиларни тушунамиз».¹

Шуни таъкидлаш керакки таълим инсон билиш фаолиятининг энг мураккаб турларидан бири бўлиб, индивидуал психик ривожланишни ва билимларни ўзлаштиришни анча тезлаштиради. Бу борада юртбошимиз Ш.М.Мирзиёев-“Ўқитувчи таълим жараёнида фақат билим бериш билан чегараланмайди, балки бу жараёнда ўқувчи-талабага таъсир кўрсатади. Бу эса уларнинг билим олишларини янада фаоллаштиради. Натижада, талаба таълим жараёнининг фаол иштирокчисига айланади. Таълимдаги ютуқлар, энг аввало, ўқитувчига боғлиқ.”²

Демак, таълим тизимида янгиликларни олиб кириш замонавий педагогик технологияларидан унумли фойдаланиш бугунги кун таълими олдида кўйилган муҳим вазифалардан биридир

Дарҳақиқат, интерфаол усуллар таълим жараёнининг унумдорлигини оширади, ўқувчиларнинг мустақил фикрлаш жараёнини шакллантиради, талабаларда билимга иштиёқ ва қизиқишни оширади, билимларни мустаҳкам ўзлаштириш, улардан амалиётда эркин фойдаланиш кўникма ва малакаларни шакллантиради.

Бу борада Давлатимиз раҳбари, Таълим-тарбия соҳасида замонавий ва оқилона тизим яратиш, ўқитиш методлари, таълим стандартлари, дарслик ва ўқув қўлланмаларни янгилаш зарурлиги, билим беришда илғор

¹ Каримов И.А. “Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан курамиз” – 7 чи том. –Тошкент: Ўзбекистон, 48...б.

² «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» G`G` Oliy ta'lim (me'yoriy huquqiy va uslubiy hujjatlar to'plami). – Toshkent: 2004. – 12 b.

тажрибалардан фойдаланиш, тарбияда эса миллий анъана ва кадриятларгасуяниш муҳимлигини қайд этади.

Бугунги кунда таълим жараёнига ахборот технологияларни қўлланилиши жадаллашмоқда ва бу таълим жараёнини янада сифатли ташкил этишга таъсир кўрсатаётгани кўзга ташланмоқда. Шунинг учун ҳам таълим жараёнида интерфаол методларни қўллаш, таълим самарадорлигини ошириш учун тинимсиз изланиш бугунги куннинг эҳтиёжига айланди, талабаларнинг ўқиш мотивларини ўстиради.

Демак анъанавий таълимдаги каби бир хил шаблонлар асосида эмас балки, янгиликлар асосида таълим жараёнининг таъсирчанлигини оширишга қаратилган иш шаклидан фойдаланиш инновация демакдир. Таълимда педагогик технологияларга асосланиш ва инновацияга интилиш, талабаларни фаоллаштиришга қаратилган турли интерактив методлардан фойдаланиш таълим мақсадини самарали амалга оширишга ёрдам беради.

Таълим ва тарбия жараёнида ўқитувчи (педагог)лар томонидан интерфаол методларнинг ўринли, мақсадли, самарали қўлланилиши таълим оловчи (ўқувчи, талабалар)да мулоқотга киришувчанлик, жамоавий фаолият юритиш, мантиқий фикрлаш, мавжуд ғояларни синтезлаш, таҳлил қилиш, турли қарашлар орасидаги мантиқий боғлиқликни топа олиш қобилиятларини тарбиялаш учун кенг имконият яратади.

Инновациялар ўз навбатида қуйидагилар билан боғлиқ бўлади:

- Янги мавзуни қабул қилиш;
- Янги жараёнларни олиб кириш;
- Ривожланиш майдонининг янги мазмуни;
- Биргаликдаги ҳаракатнинг янги ташкилий шакллари;
- Янги бошқарув;
- Янги маҳсулот кабилар.

Шу сабабли ҳам ҳозирда педагогик инновацияни яхлит мураккаб жараён сифатида қаралиб, унинг интерфаол сифатлари, тарбиявий қисмлари, функционал тавсифи ва узвийлиги изчил тадқиқ қилинмоқда. Бу борада биз инновацион таълим технологияларидан психология фанларини ўқитишда фойдалансак талабалар илмий дунёқарашини юксалтиришда белгиланган талаблар даражасида шакллантириш имконини беради.

Демак, бўлажак мутахассисларнинг илмий дунёқарашини юксалтириш – илм-фан, техника-технология, маънавият, маориф, санъат ва шу кабиларни ривожлантириб, уларнинг ҳозирги ҳолатини янги сифат босқичига кўтариш дегани экан.

Бунинг билан интерфаол усуллардан фойдаланиш, ўқув-тарбия ишларининг интерактив усулларидан фойдалана оладиган ҳамда ўзида педагогик фаолият маҳоратини ва кўникмаларини шакллантирган юқори малакали кадр тайёрлашга эришилади.

Шунга кўра интерфаол ўқитиш таълим жараёнининг асосий иштирокчилари – ўқитувчи, ўқувчи ва ўқувчилар гуруҳи ўртасида юзага келадиган ҳамкорлик, қизғин баҳс-мунозалар, ўзаро фикр алмашиш имкониятига эгалик асосида ташкил этилади, уларда эркин фикрлаш, шахсий

қарашларини иккиланмай баён этиш, муаммоли вазиятларда ечимларни биргаликда излаш, ўқув материалларини ўзлаштиришда ўқувчиларнинг ўзаро яқинликларини юзага келтириш, “ўқитувчи – ўқувчи – ўқувчилар гуруҳи”нинг ўзаро бир-бирларини ҳурмат қилишлари, тушунишлари ва қўллаб-қувватлашлари, самимий муносабатда бўлишлари, руҳий бирликка эришишлари кабилар билан тавсифланади”³.

Дарҳақиқат, интерфаол усуллар таълим жараёнининг унумдорлигини оширади, ўқувчиларнинг мустақил фиклаш жараёнини шакллантиради, талабаларда билимга иштиёқ ва қизиқишни оширади, билимларни мустаҳкам ўзлаштириш, улардан амалиётда эркин фойдаланиш кўникма ва малакаларни шакллантиради.

Психология фанларини ўқитишда Ягона давра стратегиясидан фойдаланиш мақсадга мувофиқ бўлади Ягона давра стратегияси ўқувчи(тингловчи ва талаба) ўрганилаётган мавзу юзасидан мустақил мантиқий фикрлаш, бошқалар томонидан биладираётган фикрларни тинглаш уларни тўлдириш шахсий фикрларини асослаш хулоса чикариш қобилятини тарбиялашга хизмат қилади. Мавзу юзасидан талабаларнинг фикрини билиш муҳим, Шунинг учун ҳар бир талаба фикр билдираётганда унинг сўзини бўлиш қўшимча қилиш ҳеч кимга хатто ўқитувчига ҳам рухсат этилмайди. Стратегияни қўллашда қуйидаги шартларга риоя этиш шарт.

1. талабалар давра куриб ўтиришлари ўртага ташланган савол юзасидан ўз тушунчаларини баён этишлари.

2. Талабалар ўзларига навбат келишини кутиб ўтирмай мавзу (савол ,масала, муаммо) юзасидан фикрларини айта олишлари

3. Машғулотда ҳар бир талабанинг фаол иштирок этиши муҳокамага ўз хиссасини қўшишини таъминлаш

Ўқувчи (талаба)ларнинг мантиқий тафаккур юритиш кўникмаларига эга бўлишларида ушбу стратегия алоҳида аҳамиятга эга.

Мавзу моҳиятини ёритувчи тушунчалар ўртасидаги мантиқий боғлиқликни кўрсата ва асослай олиш талабаларда мустақил фикрлаш, шахсий ёндашувларини далиллаш тенгдошларнинг фикрлари ва шахсий ғояларни ўзаро таққослаш кўникмаларини ҳам шакллантиришга имкон беради.

Масалан “Бешинчиси олтинчиси ,еттинчиси ортиқча” стратегиясидан фойдалиши талабаларига билиш жараёнларини сананг ва бешинчиси, олтинчиси, еттинчиси ортиқча, усули юзасидан қайси жараён ортича саволини бериш асосида талабанинг берилган саволни фикрлаш жараёнини ағализ синтез қилишга таққослашга умумлаштиришга ўратади.

Шунингдек, стратегия психология фанларига оид машғулотлар давомида ҳар бир талабага турли топшириқларни индивидуал бажариш,

³ Педагогика: 1000 та саволга 1000 та жавоб / Методик қўлланма. У.И.Иноятов, Н.А.Муслимов, М.Усмонбоева, Д.Иноғомова. – Тошкент: Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, 2012. – 122-бет.

унинг устида мустақил ишлаш имконини беради. Бу стратегия ўқувчиларда бир қатор тарбиявий характердаги, яъни: мустақил ишлай олиш; мулоқатга киришувчанлик; хушфееьлик; ўзгалар фикрини ҳурмат қилиш; фаоллик; фаолиятга ижодий ёндашиш; фаолиятнинг самарали бўлишига қизиқиш ва интилиш; ўзини ўзи баҳолаш каби сифатларни шакллантиришга ёрдам беради.

Стратегия қўлланилган машғулот талабаларни ўрганилган ёки ўрганилиши керак бўлган мавзу бўйича яқка ва кичик жамоа бўлиб фикрлаш, ўзлаштирилган билимларни ёдга олиш, тўпланган фикрлашни умумлаштириш, уларни ёзма равишда ёки расм, чизма, тасвир, схема, модел кўринишида ифодалашга ўргатади. Мазкур стратегия жуфтлик, кичик гуруҳлар ёки жамоада ташкил этилади. Талабалар тушунчаларни ёзма равишда таърифлайди ва уларни тақдимот асосида жамоага намоиш қилади.

Таълим жараёнида қўлланиладиган инновацион технологиялардан фойдаланиш бўлажак мутахассисларни ҳар томонлама шакллантиришга қаратилган бўлиб, метод орқали ўқув мақсадларига эришилади, объект фаолиятини субъект муносабатига алмашириш, фаоллаштириш ва натижани олдиндан қафолатини белгилашни таъминлаб беради.

Бундай ўйиннинг диққатга сазовор томони шундаки, бўлажак мутахассис ўз касбий фаолиятини такомиллаштиришга онгли ва ижодий ҳолатда ёндашади.

Хулоса қиладиган бўлсак, юқоридаги фикрларни умумлаштирган ҳолда шуни таъкидлаш жойизки, ҳар томонлама етук мутахассисларни тайёрлаш бугунги кунинг асосий мақсад ва зифаларидан бир бўлиб келмоқда. Албатта ҳар бир таълим олаётган талабага касбий йўналганлигидан келиб чиққан ҳолда қўлланилган, интерфаол метод ишбилармонлар ўйинидан фойдаланиш ижодийташкилий-педагогик фаолият бўлиб, унинг ёрдамида таълим-тарбия жараёнининг истиқболли ва самарали услубиятини яратиш ҳамда «Кадрлар тайёрлаш миллий дастури» дақайд этилган рақобатбардош замонавий кадрларни тайёрлашга эришиш мумкин экан.

Адабиётлар рўйхати:

1. Каримов И.А. “Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан курашимиз” – 7 чи том. – Тошкент: Ўзбекистон, 48...б.
2. Ш.М. Мирзиёев “Мақтаб таълимини ривожлантириш умумхалқ ҳаракатига айланиши зарур” Тошкент: 23. 08. 2019 йил йиғилиш материалларидан 4.б.
3. Т. Гаффорова “Бошланғич таълимда замонавий педагогик технологиялар”. – Тошкент 2011й-4б-84б
4. Kamolova, S. (2022). ЁШЛАРНИ МАЪНАВИЙ БАРКАМОЛЛИК РУҲИДА ТАРБИЯЛАШНИНГ ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ. *Журнал Педагогика и психологии в современном образовании*, 2(6). извлечено от <https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/5191>
5. Shirin Kamolova, [РАСШИРЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАУЧНОЕ МИРОВОЗЗРЕНИЕ СТУДЕНТОВ](#), *Журнал Педагогика и психологии в*

[современном образовании: № 1 \(2020\): Journal of Pedagogy and psychology in modern education](#)

6. Shirin Kamolova, [САМОВОСПИТАНИЕ – ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ГАРМОНИЧНО – РАЗВИТОГО ПОКОЛЕНИЯ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 1 (2020): Journal of Pedagogy and psychology in modern education

7. Shirin Kamolova, [ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 1 (2021): Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari

8. Shirin Kamolova, [THE ROLE OF UNIVERSAL AND SCIENTIFIC VALUES IN THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 2 (2021): Журнал педагогики и психологии в современном образовании (октябрь)

9. Shirin Kamolova, [ЎЎИТУВЧИ ПЕДАГОГИК ҚОБИЛИЯТЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: Том 2 № 5 (2022): Журнал педагогики и психологии в современном образовании (январь)

10. Shirin Kamolova, [ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ОБРАЗОВАНИИ ЯВЛЯЕТСЯ ТРЕБОВАНИЕМ СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 2 (2021): Журнал педагогики и психологии в современном образовании (октябрь)

11. Shirin Kamolova, [АВЕСТОДА АХЛОҚИЙ ИДЕАЛ ВА УНИНГ ИЖТИМОИЙ- ПСИХОЛОГИК КЎРИНИШЛАРИ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 3 (2021): Zamonaviy ta'limda Pedagogika va psixologiya fanlari (Noyabr)

12. Shirin Kamolova, [IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL ETHICS IN FUTURE TEACHERS](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 3 (2021): Zamonaviy ta'limda Pedagogika va psixologiya fanlari (Noyabr)